

A KÖNYVTÁRI ÜGYVITEL, STATISZTIKA ÉS A BERESENDEZÉSEK SZABVÁNYOSÍTÁSA

DÉRI MIKLÓSNÉ

Egy régi meghatározás szerint a szabványosítás megszünteti a hiábavaló és előnytelen különféleséget, változatosságot. Valójában a szabványosításnak úgy kell irányítani a szükséges változatosságot, hogy a különbségek harmóniáját elősegítse. A szabványosítás mindig a maradandóval, a magasabb szinttel kapcsolatos; dinamikusan követnie, sőt serkentenie kell a fejlődést, mivel elsőrendű feladata a termelés és a minőség emelése.

A normalizálás célja a kicserélhetőség, az ellenőrzés és a módszerátadás megkönnyítése. Három szinten érhető el: egy adott üzemben, intézményben belül, országos, vagy nemzetközi szinten. Bár ez utóbbi a leghatásosabb, megoldása és terjesztése igen sok nehézségbe ütközik. A nemzetközi szabványajánlások — mint ezt nevük is mutatja — az egyes országok számára nem kötelezőek, csupán irányadók. Azonban vitathatatlan, hogy ezek ütemének gyorsítása fejlesztőleg hat a nemzeti szabványosítási törekvésekre.

A szellemi munka területén viszonylag új gondolat a szabványosítás. A dokumentációs és könyvtári munka alapját képező eszközök és eljárások normalizálása az utóbbi két évtizedben gyors fejlődésnek indult. A múltban a könyvtárosok nem szenteltek elég figyelmet ennek a kérdésnek; féltek, hogy korlátozza az egyéni kutatást. Ha meggondoljuk, hogy a szabványosítás egyben egyszerűsítést, a technika és a módszer fejlődését jelenti, hogy megkönnyíti a dokumentumok cseréjét, kétségtelenné válik, hogy mindenki számára csak hasznos lehet, még akkor is, ha csupán kompromisszumos megoldást eredményez.

Mivel a dokumentációs anyag nagyrészt nemzetközi eredetű és a dokumentumok kicserélése feltételezi, hogy azokat egységes módszerek szerint készítsék, a nemzetközi együttműködésnek a szabványosítás területén igen nagy jelentősége van. 1945 óta egy úgynevezett nem kormányzati nemzetközi szervezet, az ISO (International Organization for Standardization) egyesíti és szabályozza az egyes országok szabványosítási törekvéseit. Az ISO tevékenységét műszaki bizottságokon keresztül feje ki. A könyvtári és dokumentációs szabványosítás nemzetközi szerve az ISO TC (Technical Committee) 46 — Documentation. Összesen 25 ország — köztük Magyarország — képviselője tartozik tagjai sorába.

Magyarországon 1949-ben alakult meg a könyvtári és dokumentációs szakbizottság; tevékenységét számos szabvány kiadása fémjelzi. A magyar

szabványok lényegében megegyeznek a nemzetközi szabványajánlásokkal, bár általában részletesebb előírásokat tartalmaznak. Teljesen azonban már csak azért sem követhetik őket, mert igen sok magyar szabvány megelőzte a hasonló témájú nemzetközit.

1. KÖNYVTÁRI ÜGYVITEL ÉS NYOMTATVÁNYAI

A könyvtári ügyvitel különféle területein számos nyomtatványt használnak. E nyomtatványok egységesítése lényegesen elősegítené az országok közti kapcsolatot, fejlesztené a nemzetközi cserét. A normalizálás gazdasági megtakarítást is jelent: miután a kereskedelemnek ilyen jellegű nyomtatványokra nincs szüksége, a könyvtárnak minden esetben külön kellett nyomtatni őket. A szabványosítás eredményeként a nyomdák nagyobb mennyiséget előre legyárthattak, mivel nem kellett félniük attól, hogy az anyag a nyakukon marad. Így a könyvtárak olcsóbban és gyorsabban juthatnak a szükséges nyomtatványokhoz. Nehezíti a szabványosítást e területen, hogy az ügyviteli eljárások egységesítése lassabban halad, mint a nyomtatványoké, és ezért a bizonylatoknak nemcsak az egyes országokban, de egy országon belül még a hasonló jellegű könyvtárakban is más-más követelményeknek kell eleget tenniük.

Az ügyvitel nemzetközi síkú szabványosításában a tradíciónak igen nagy szerepe volt. Pl. a katalógus kartonok mérete (75×125 mm) az első nemzetközi postai kártya méretét követi, amelyet egy francia törvény 1789-ben szabályozott.

Már a háború előtt indultak kísérletek, hogy a katalóguscédulák alakját és belső elrendezését illetően bizonyos megegyezésre jussanak, sőt 1940-ben ajánlás-tervezet is született (ISA-Bulletin, 22. No.) a kiadói kartonról; a háború azonban félbeszakította a munkát. Az ISO 1950-es asconai konferenciáján vetik fel újból a formátum kérdését, majd 1958-ban Hágában ismét foglalkoznak vele, de lényegesen nem jutnak előbbre. 1960-ban az ügyviteli nyomtatványok alaki kérdése megint előtérbe kerül. A londoni ISO konferencia megbízza a titkárságot, hogy gyűjtsön össze adatokat a használatban levő lyukkártyák alakjáról, és készítsen tanulmányt a szabványosítás lehetőségeiről. A konferencia sürgeti a bibliográfiai cédulák méreteinek nemzetközi szabványosítását és elhatározza, hogy ajánlás-tervezetet dolgoztat ki úgy a cédulák méretére, mint a szövegelrendezésre. A tervezet az 1962-es párizsi ülésen került megvitatásra. A többség elvi és gyakorlati kifogásai miatt azonban új javaslatok kidolgozásával bíztak meg egy szűkebb munkacsoportot. Jelenleg az ISO 30 féle nyomtatvány-tervezetet készít elő; különösen fontosnak tartja a folytatáskezelőlap és a kölcsönzőlap egységesítését. Tehát — bár a munkálatok folyamatban vannak — a könyvtári ügyvitelre és nyomtatványaira vonatkozó szabványajánlás még nem készült; a katalóguscédulák méretét ugyan megszabja a konvenció, de a gyakorlatban sokféle méretet használnak.

A terület *nemzeti szintű* szabványosítása jóval fejlettebb. Néhány országban (pl. Magyarország) egységes szabványba foglalják az összefüggő problémaköröket. Sok helyütt azonban nem törekednek az egységesítésre; így pl. Spanyolországban 9, Franciaországban 3 könyvtári ügyviteli szabványt adtak ki.

A könyvtári ügyvitel szabványosításában az első lépés Ranganathan *Library administration* c. munkája volt, 1935-ben. Ajánlásai közül kiemelkedik a folyóiratok kezelésére vonatkozó javaslat: 3 kartonos rendszert ajánl, és kitér a formátumra, a regiszterekre és a kartotékrendszerekre is. Ezeket az ajánlásokat azonban a mai kívánalmak szerint át kell dolgozni.

A legtöbb *nyomtatvány* fajtát a magyar szabvány tartalmazza.

MSZ 3396—54

Könyvtári ügyviteli nyomtatványok. 1954.

A szabvány hatálya kiterjed valamennyi társadalmi használatban levő könyvtár könyvbeszerzési, feldolgozási és olvasószolgálati nyomtatványaira, de csak a meglevő készletek felhasználása után kötelező: 21 különféle nyomtatványt tárgyal; használatuk egyszerűsíti a könyvtári ügyvitelt. Többek közt megrendelőlapok, szállítási sürgetések, ajándék-elismervények, a könyvköttetés nyilvántartásának nyomtatványai, kísérőlapok, könyvtárismertető, az olvasók és a kikölcsönzött munkák nyilvántartására szolgáló lapok és könyvek. A szabvány nyomtatvány-mintákat is tartalmaz. Néhány nyomtatványt többféle formában ad meg, hogy a különféle típusú könyvtárak kiválogathassák a nekik legmegfelelőbbet. Pár nyomdai előírást is közöl a szabvány az űrlap készítéséhez; továbbá elősegíti a papírtakarékosságot is.

Gazdasági jellegű az alábbi szabvány:

UNE 1 055—1952

Impresos para bibliotecas. Ficha de contabilidad. 1952.

[Könyvtári ügyviteli nyomtatványok. Könyvelés.]

A szerzeményezés, tudományos anyag-nyilvántartás, iratanyagnyilvántartás költségvetésének ellenőrzésére szolgál.

A szerzeményezésben használatos eszközökkel és eljárásokkal igen sok szabvány foglalkozik.

MSZ 3448—55

Könyvtári állományleltározás. 1955.

A leltározás a könyvtárak egyik fontos teendője, mivel ez szolgál az állománymegőrzés alapjául. A szabvány az állomány nyilvántartására vonatkozólag minden könyvtár számára egyaránt alapvető utasításokat tartalmaz. Előírja, hogy a leltárkönyvnek milyen adatokat kell tartalmaznia; ezáltal segítséget ad különféle — a leltárkönyvön alapuló — statisztikai kimutatások elkészítéséhez. A függelék nyomtatvány-mintákat közöl; nem teszi kötelezővé egyiket sem, hanem lehetőséget nyújt az egyes könyvtáraknak, hogy a számukra legalkalmasabb formát kiválasszák.

UNE 1 050—1951

Impresos para biblioteca. Adquisiciones. 1951.

[Könyvtári nyomtatványok. Szerzeményezés.]

A szabvány első pontja a könyvtárba érkezett könyvek nyilvántartási és leltározási űrlapjával foglalkozik. Az alábbi tételek szerepelnek rajta: a rendelés száma, dátuma, mely osztály (laboratórium, intézet stb.) számára és terhére rendelték a könyvet, a könyvkereskedő neve, meglévő példányok száma, a mű ára, jelzete, a szerző neve, a könyv címe, kiadási éve, kötetek száma, a beszerzés ajánlójának neve, lakcíme, értesítése, a beszerzés eldöntésének dátuma, számlaszám. Az űrlap hátlapján a kötéssel kapcsolatos adatok, valamint a könyv raktári átvétele szerepel. A tételek sorrendjét a szabvány nem írja elő; a különféle könyvtárak úgy állapítják meg, ahogy ez nekik leginkább megfelel. A szabvány a továbbiakban a szerzeményezési munkafolyamatot tárgyalja: leírja a rendelési jegyzék kiállításának és kezelésének módját, részletesen ismertetve, hogy az milyen fázisokon megy keresztül (előszerzeményezett anyag, rendelt művek, átvett művek, leltározáson levő művek, kiállított munkák, katalógizáláson, osztályozáson, kötetben, gerinc-jelzés elhelyezés, valamint kifizetés alatt levő művek között, értesítés ajánlónak, szerzeményezési katalógusban.)

A szerzeményezés egyes részfolyamatait szabályozzák:

MSZ 3449—52

A könyvtári bélyegzés. 1952.

A bélyegzés szabványosításának célja elsősorban az volt, hogy az értékes könyveket megvédjék az agyonbélyegzéstől. A szabvány a könyvtárak tulajdonában levő nyomtatványokon és kéziratokon alkalmazott bélyegzés rendeltetését határozza meg, egységesíti a bélyegzők alakját, továbbá ajánlásokat ad alkalmazásuk módjaira. Háromféle bélyegzés tekintetében (tulajdonbélyegző, leltári bélyegző és átengedélyezési bélyegző) intézkedik.

NF Z 45-001—1943

Documentation. Feuillet de registre d'entrée pour bibliothèques. 1943.

[Dokumentáció. Könyvtári gyarapodási napló űrlapja.]

E szabvány csupán a gyarapodási napló űrlapjára vonatkozik, a könyvtári leltár űrlapjait a

NF Z 45-002—1943

Documentation. Feuillet de registre d'inventaire pour bibliothèques. 1943.

[Dokumentáció. Könyvtári leltár űrlapja.]

szabványban rögzítették. A könyvtárak igazgatósága mindkét norma használatát kötelezővé tette a közművelődési könyvtárak számára. Amennyiben valamely könyvtár a gyarapodásra és a leltározásra közös nyilvántartást ve-

zet az NF Z 45-001 szabványt kell alkalmaznia. A szabványok a papír tulajdonságaira nem terjednek ki, csupán a formátumra és a beosztásra. A nagyságot úgy választották meg, hogy egy munkára vonatkozó összes adat egyazon lapon elférjen. A gyarapodási napló űrlapjai 10, a leltárlapok 5 rovatot tartalmaznak.

Lengyelországban is külön szabvány foglalkozik a leltárkönyvvvel és a gyarapodási naplóval:

PN-54 N-09000

Druki bibliotekarskie. Inwentarz księgozbioru bibliotek naukowych. 1954.
[Könyvtári nyomtatványok. Tudományos könyvtárak könyvvállomány leltára.]

A szabvány bevezetőben a különféle nyomtatványok alkalmazását tárgyalja, ezt példával illusztrálja, és felsorolja az egyéb, idevonatkozó normákat. A továbbiakban rátér a leltárak műszaki követelményeire: anyagára, méretére, a fejlécekre, a címoldalra és a hátoldalra. E pontokon belül külön vizsgálja a bevezető és a rovatolt nyomtatvánnyal kapcsolatos tudnivalókat. A 2. rész a leltár vezetéséhez nyújt segítséget. Ismerteti a leltár vezetésének általános alapelveit (számozás, leltári egység) és technikáját, valamint a leltár egyes rubrikáinak kitöltési módját. Meghatározza a könyvtári egységet.

PN N-09005-1952

Druki bibliotekarskie. Rejestr przybykow dla bibliotek naukowych. 1952.
[Könyvtári nyomtatványok. Tudományos könyvtárak gyarapodási naplója.]

Az előzőekben ismertetett szabványhoz hasonló felosztásban tárgyalja a gyarapodási napló követelményeit és vezetésének módját. Lényeges eltérést csupán az jelent, hogy a PN N-09005 a könyvek bekötésével és a bizonylatok szerepével, megőrzésük módjával is foglalkozik.

Az időszakos kiadványok kezelését segítik elő:

UNE 1 057-1952

Impresos para bibliotecas. Ficha para la administracion y recepcion de las obras en curso de publicaci6n. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Időszakos kiadványok nyilvántartó lapja.]

A nyilvántartó lapok kötetenként, füzetenként, részegységenként megjelenő művek átvételére és előfizetésére vonatkoznak. A szabvány intézkedik a kartonok méretéről (75×125 mm), beosztásáról, a feltüntetendő adatokról. A következő kérdésekre ad többek között választ: milyen időszakos kiadványok járnak a könyvtárba, mely füzetek érkeztek meg, melyek hiányoznak, miket és mikor reklamáltak, az előfizetés feltételei, melyik számig bezárólag fizetett elő a könyvtár, a munka helyrajzi száma, kötési állapota. Ábrát is közöl.

UNE 1 058—1952

Impresos para bibliotecas. Ficha de suscripción a revistas y demás publicaciones periódicas análogas. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Folyóiratok és más időszakos kiadványok előfizetési nyilvántartása.]

E szabvány célja ugyancsak az időszakos kiadványok átvételének ellenőrzése, a beérkezett számok nyilvántartása, a hiányok reklamálásának elősegítése, valamint az esedékes számlák kifizetésének feltüntetése. Mérete 75×125 mm nemzetközi méret. Ábra tájékoztat az egyes oszlopokba feltüntetendő megjegyzésekről.

PN N-09003

Druki bibliotekarskie. Karty akcesyjne czasopism. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Folyóiratok beérkezési nyilvántartó lapjai.]

Felsorolja a különféle időszakos kiadványok fajtáit és példát ad a megjelölésre, majd utal az idevonatkozó egyéb normákra. Ismerteti az űrlap anyagát, méretét, beosztását. A továbbiakban rátér az űrlap kitöltésének alapelveire. Külön foglalkozik a folyóiratokkal, a napilapokkal és a szabálytalan időközökben megjelenő periódikus kiadványokkal. Tárgyalja a beszerzés módját és költségeit, kitér a cím, év, szám, jelzet kérdéseire. Végül beszél a szerzeményezési kártyák kartotékban történő tárolásáról.

A *katalóguslapok méretével* foglalkozó szabványokat általában a katalógus szekrények méreteivel közösen szabályozták. A legtöbb országban 75×125 mm-es katalóguslapokat használnak.

UNE 1 056—1952

Norma de calidad para fichas, con destino a bibliotecas. 1952.

[Kartonok könyvtári használatra. Minőség.]

A szabvány ismerteti a kartonokkal szemben támasztott követelményeket és azon minőségi feltételeket (anyag vastagság, súly, hőellenállás stb.), amelyek biztosítják e követelmények létrejöttét.

NF Q 11-007—1944

Caractéristiques des catégories de papiers pour fiches analytiques et bibliographiques. 1944.

[Papírféleségek jellemzői. Papírok dokumentációs és bibliográfiai címfelvételi lapokhoz.]

Analitikus felvételek és bibliográfiák cédulakatalógusához alkalmazható papírféleségek minőségi ismérveit és a megengedett eltéréseket tartalmazza. Célja a papír tartósságának biztosítása. Ugyanezen lapok alaki vonatkozásait a

NF Q 31-003—1943

Formats des fiches bibliographiques et analytiques. 1943.

[Dokumentációs és bibliográfiai címfelvételi lapok alakja.]

szabvány közli. Ez utóbbi norma jelenleg átdolgozás alatt áll. Franciaországban egyébként az egyetemi könyvtárak számára a nemzetközi kartonméret használatát kötelezővé tették.

NEN 1471—1962

Bibliografische kaarten, fiches en stroken. 1962.

[Bibliográfiai kartonok, cédulák és szalagok.]

Szabályozza a bibliográfiai kartonok, cédulák és szalagok formátumát és beosztását. Célja a bibliográfiai adatok cseréjének, gyűjtésének és kezelésének elősegítése. A kartonok vastag papírból készülnek, a cédulák vékonyból. Ez utóbbit akkor használják, ha az egy oldalon levő szöveget sokszorosítani akarják. Hogy a cédulák szilárdsága megfelelő legyen, kettéhajtják őket. Így méretük azonos lesz a kartonokéval: általában 75×125 mm. A szalagok (vagy csíkok) kisebbek. Ezek nagyrésze folyóíratkivágás; kartonlapokra ragasztják fel őket.

N 781—1942

Einheitsformaten voor papier. Formaten voor kaartsystemen en binnenmaten voor kaartenkasten. 1942.

[Egységes papíralakok. Kartotékkendszerek alakjai és kartotékszekrények belső méretei.]

Nyolc féle karton-formátumot sorol fel. Az első héhez a szekrények belső méreteit is megadja. Külön megjegyzi, hogy a 8 típus-méret nem tartalmazza a könyvtárak számára leginkább alkalmas 75×125 mm nemzetközi karton méreteit. Ezt az általa közölt 7. típus (74×105) közelíti meg leginkább. A holland szabványok nem a könyvtárak számára készültek, csupán felhasználhatók könyvtári célokra is.

UNCO 2—2.1—0 007—1961

Ficha bibliografica. Tamano 75×125 mm. Perforacion. 1961.

[Könyvtári katalóguslap. Méret 75×125 mm. Lyukasztás.]

MSZ 3406-50

Könyvtári és dokumentációs címfelvételi lap. 1950.

Hatálya kiterjed minden belföldön gyártott, illetve forgalomba hozott könyv- és dokumentációs címfelvételi lap méretére és anyagára. A könyvtári címfelvételi lap mérete nemzetközi, a dokumentációsé kisebb. A megadott méretek többszörösei is alkalmazhatók. Ábrát közöl.

MSZ 3407-50

Könyvtári és dokumentációs osztólap. 1950.

E területre vonatkozó egyetlen szabvány. Hatálya kiterjed minden bel-földön gyártott, illetve forgalomba hozott osztólap méretére és anyagára. Mindkét célra azonos osztólapokat használnak. Ábrát közöl.

DIN 1504—1956

Schrifttumskarten. 1956.

[Szakirodalmi tájékoztatásban használatos katalóguscédulák.]

A norma írott, nyomtatott, vagy egyéb úton sokszorosított katalóguscédulák, valamint kiadói könyvkártyák méretére és szövegelrendezésére vonatkozik. Ajánlásokat tartalmaz a papír minőségére és a betűnagyságra is.

NP 10—1960

Fichas e ficheiros. 1960.

[Katalóguslapok és katalógusszekrények.]

Célja a szabványosított katalóguslapok és az elhelyezésükre szolgáló katalógusszekrények méretének egyeztetése. A leggyakrabban használt katalóguslapoknál engedélyez a pontos méretektől bizonyos eltéréseket (tűréseket) is. Tárgyalja a katalóguslapok alakját, a katalógusszekrények fiókjainak belső méretét.

STAS 4260—54

Fișa de catalog pentru bibliotecă. 1954.

[Könyvtári katalóguslap.]

Könyvek és egyéb kiadványok katalógus kartonjaival foglalkozik a szabvány. A kartonok alakjának, méretének (75×125 mm, de engedélyez 1–2 mm-es tűréseket), anyagának és kivitelezésének (vonalazás stb...) ismertetése után rátér az átvételi feltételekre és az ellenőrzés követelményeire. Tárgyalja a csomagolást, a jelölést, raktározást és szállítást is.

PN N 09006—1952

Druki bibliotekarskie. Karty katalogowe czasopism. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Folyóiratok katalóguslapjai.]

NBN 261—1951

Documentation. Fiche d'éditeur, papillon analytique et fiche bibliographique. 1951.

[Kiadói könyvismertető karton, kiadványból kiemelhető lap, bibliográfiai karton.]

A kölcsönzés szabványosításával foglalkoznak:

NZSS 791, part 4.

New Zealand standard. Code of general by-laws. part. 4. Public libraries. 1952.

[Közművelődési könyvtárak.]

A közművelődési könyvtárak nyitvatartási idejét, a kölcsönzési időt, díjat és bírságokat, a kikölcsönözhető könyvek számát szabályozza. Intézkedik a kölcsönzők magatartása felől. A nyomtatványokra nem tér ki.

DIN 1500—1940.

Vordrucke für Volksbüchereien. 1940.

[Népkönyvtári nyomtatványok.]

A népkönyvtárakban használatos ügyviteli nyomtatványok közül az alábbiakra vonatkozik: könyvkártya, olvasójegy, személyi lap, kölcsönzési lap, kérőlap, olvasók jegyzéke, könyvkiadási és lejáratí jegyzék. A szabvány szerkesztői igen fontosnak tartják a beosztási előírásokra vonatkozó ajánlások megtartását. A betűtípusok megválasztása kötetlen. A különféle nyomtatványokat rajzokkal szemléltetik.

UNE 1 052—1951

Impresos para bibliotecas. Préstamos. 1951.

[Könyvtári nyomtatványok. Kölcsönzés.]

Nemcsak számos, a kölcsönzőben használt nyomtatványt, hanem kezelésüket és nyilvántartásukat is előírja. Foglalkozik a kölcsönzési kérőlappal, a könyvkartonnal, a kölcsönzők nyilvántartási könyvével, az azonossági lappal, továbbá a raktáron levő, a kikölcsönzött könyvek és a lejárt művek kartonjainak nyilvántartásával. Ábrákkal illusztrál.

Csupán egyféle kölcsönzési bizonylatot szabályoznak:

NF Z 45-004—1949

Documentation. Bulletin de demande d'ouvrage. 1949.

[Dokumentáció. Kérőlap.]

A kérőlap a helybenolvasásra kikért művekre vonatkozik, azaz olyan olvasótermi kérőlapokra, amelyek segítségével az olvasók a raktárban tárolt könyveket kikérik. A szabvány kiterjed a papír minőségére, a kérőlap alakjára, beosztására, a nyomtatott rész szövegére és a kitöltés módjára.

PN—N 09002—1952

Druki bibliotekarskie. Rewers wypożyczalni. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Kölcsönzési elismervény.]

A norma csak a tudományos könyvtárakban használt kölcsönzési bizonylattal foglalkozik. Az alkalmazás módja és az egyéb idevonatkozó szabványok ismertetése után leírja az űrlap anyagát, méretét, beosztását, valamint a kitöltés módját.

DIN 1506—1941

Leihzscheine für wissenschaftliche Bibliotheken. 1941.

[Tudományos könyvtárak kölcsönzési lapjai.]

PN N 09007—1952

Druki bibliotekarskie. Rewers okrezny. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Időszakos térítvények.]

PN N 09001—1952

Druki bibliotekarskie. Upomienie wypożczalni. 1952.

[Könyvtári nyomtatványok. Kölcsönzési reklamációs űrlapok.]

UNE 1 054—1951

Impresos para bibliotecas. Fichas para el servicio de canje de publicaciones. 1951.

[Könyvtári nyomtatványok. Kiadványcseréhez használatos kartonok.]

A kartonok a kiadványcsere adminisztrációjának vezetésére szolgálnak. Céljuk annak biztosítása, hogy a szükséges adatokat a lehető legkevesebb munkával, illetve művelettel, a legrövidebb idő alatt át lehessen tekinteni. A szabvány mintát közöl a kiadványok és a cserepartnerek kartonjairól.

UNE 1 051—1951

Impresos para bibliotecas. Servicios. 1951.

[Könyvtári nyomtatványok. Szolgáltatások. Olvasótermi kérőlap.]

A szabvány célja az olvasók, valamint az olvasó- és munkatermekben használt művek jellemző adatainak feltüntetése. Megkönnyíti az ellenőrzést, és segítséget ad a statisztikák elkészítéséhez. Különbféle színű nyomtatvány használatát ajánlja az egyes szakolvasótermek számára. A nemzetközi méretet írja elő, és ábrák segítségével tünteti fel a szükséges bejegyzések fajtáit. Számot ad az olvasó adatairól (ha a könyvtárban olvasó-jegyet is használnak, ez szükségtelen), a használat idejéről, amennyiben az olvasó nem kapta meg a kért könyvet ennek okáról (nincs meg, kötetzetben van, kézben van stb.). Az űrlapon feltüntetik az olvasótermi szolgálat és használat legalapvetőbb szabályait. Intézkedik a szabályzat a cédulák elemzésének módjáról is.

Szabványok nyilvántartására szolgálnak.

TGL 6199—1960

Karteikarte für Standardblätter. 1960.

[Szabványok nyilvántartási kartotéklapja.]

A szabvány célja a dokumentumok cseréjének elősegítése. Előírja a karton anyagát, méretét, beosztását. Illusztrációt is ad.

Fichas de normas portuguesas. 1963.

[Katalóguscédulák portugál szabványok katalógusához.]

A norma készítői a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet által elfogadott ajánlásokat alkalmazták hazai viszonyra. A szabvány tárgyalja a katalóguslapok alakját, beosztását, a szöveg elrendezését, foglalkozik a katalóguslap hátoldalára írt utalásokkal.

Tervezetek készülnek az ügyviteli nyomtatványok további szabványosítására 1955 óta Belgiumban is; Csehszlovákiában az eljárásokkal párhuzamosan akarják a nyomtatványokat szabványosítani. Az NSZK 1963 wiesbadeni értekezletén elhatározták, hogy szabványosítani fogják a kölcsönzési kártyákat. Az USA-ban a Library Technology Project szabványosítási tervei között szerepel a kölcsönzés normalizálása.

A könyvtári ügyvitelnek és eljárásainak, mint láttuk számos területe már normalizálva van. Az egyes nemzeti szabványok azonban igen eltérőek; csak a katalóguskarton méretére vonatkozó adatok egyeznek meg szinte valamennyi országban, tehát az az adat, amelyről nemzetközi intézkedés is történt. Feltétlenül helyes ha — legalábbis ami a könyvtári munka átfogóbb területeit illeti —, több nyomtatványt közös szabványban dolgoznak fel és a bizonylatok mellett (mint a lengyel és a spanyol szabványok) az eljárásokat is szabályoznák.

2. STATISZTIKA

A statisztika szabványosítását vizsgálva külön kell foglalkoznunk a könyvtári statisztika és a könyv- és folyóirattermés statisztikájának kérdésével.

a) *Könyvtári statisztika*

A könyvtárak korán felismerték a statisztikák szükségességét. Segítségükkel ellenőrzik a könyvtár állományát, a statisztikák számot adnak a könyvek használatának jelentőségéről, alapul szolgálnak a tervezéshez. Nem véletlen, hogy a könyvtári szabványosítások közül éppen a statisztikáival foglalkoznak legtöbbet nemzetközi síkon, noha az összehasonlítás ezen a területen a legnehezebb. A szolgáltatott adatok mögötti valóságos értékek, a könyvtárak felosztásának különböző szempontjai, a mértékegységek különféle meghatározása, az egyéni számítási módszerek szinte lehetetlenné teszik az egységesítést.

A nemzetközi statisztika szabványosításának kérdésével ugyan 1926 óta foglalkoznak (az IFLA Statisztikai Bizottsága 1932-ben tervbe vette a könyvtár-statisztikai adatok nemzetközi gyűjtését és ennek módozataira javaslatot is tett), de hosszú ideig semmi előrehaladás nem mutatkozott. 1951-ben az UNESCO általános konferenciája határozatot hozott a nemzetközi össze-

hasonlítás kritériumainak tanulmányozására. 1952-ben az UNESCO *Basic facts and figures* címen közzétette az első nemzetközi kiadványt. Az IFLA 1953-as bécsi ülésén előzetes jelentés készült (*Accessibilité et comparabilité des statistiques relatives aux bibliothèques* UNESCO/Str/13 Paris, 8 juin, 1953), amelyet az IFLA tagállamainak és az UNESCO bizottságának nyújtottak át megvitatásra. 14 állam válasza lehetővé tette, hogy az IFLA 1954-ben tartott 20. ülésén munkatervet készítsenek a statisztikai szabványosítás szabályairól és megalkossák az abban használatos terminológiát. Az összehasonlítást nehezítette, hogy az egyes országokban különféle szempontok szerint osztályozták a könyvtárakat. Végülis sikerült öt alapvető kategóriát alkotni. A továbbiakban megállapodtak abban, hogy az egyes könyvtáraknak mire vonatkozóan kell adatokat gyűjteniük és körülírták az adatgyűjtésben használatos terminológiát.

Jelentős előrehaladás csak az IFLA 1963-as szófiai, majd az 1964-es római konferenciáján történt. Utóbbin elhatározták, hogy a könyvtárak statisztikájának nemzetközi szabványát az UNESCO dolgoztatja ki, hogy azt a könyvek és folyóiratok szabványával koordinálhassák. Ugyanebben az évben az ISO/TC/46 budapesti ülése statisztikai bizottságot hívott életre és ez felajánlotta együttműködését az IFLA statisztikai bizottságával. A két nemzetközi szerv együttes ülése 1966-ban Hágában valósult meg. A konferencia célja: összegyűjteni azokat a statisztikai adatokat, amelyek pontos képet adnak valamely könyvtár funkciójáról és szolgáltatásairól; meghatározni azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek lehetővé teszik a könyvtári statisztika szabványosítását; meghatározni azt a terminológiát, amire fenti dokumentumban szükség van; átdolgozni az UNESCO kérdőívét, hogy a benne található definíciók egyértelműek legyenek.

Az UNESCO 1967-es kérdőívét a hágai konferencia ajánlásainak figyelembe vételével küldte szét, és célul tűzte ki a munkálatok mielőbbi befejezését. Ennek alapján F. L. Schick és F. W. Torrington amerikai könyvtáros javaslatokat dolgozott ki az UNESCO 1968-as közgyűlése számára. A javaslatot előzetesen Poindron az 1967-es moszkvai ISO/TC 46 konferencia elé, Lorenz pedig az 1967-es torontói IFLA konferencia elé terjesztette. Mindkettő helyeselte a javaslat célkitűzéseit. Az együttes konferenciára Párizsban került sor. A konferencia elhatározta, hogy módosító javaslatokat terjeszt elő az UNESCO kérdőívére, nevezetesen a számolási egységekre és a nyitvatartási idő számbavételére; adatgyűjtést indít a reprogárfiai szolgáltatásokról; megváltoztatja a szakkönyvtárak és a szakképzett könyvtárosok fogalmát, szabályozza az adatgyűjtés idejét.

Az UNESCO 1968-as áprilisi párizsi konferenciája megtárgyalta az 1967. októberében hozott ajánlásokat, hogy a javaslatok 1970-ben az UNESCO közgyűlés elé kerülhessenek. El kellett döntení, hogy nemzetközi szinten készítsék-e el a szabványt, és ha igen milyen területekre terjedjen ki; az elfogadott módszer a nemzetközi konvenció, vagy az ajánlás legyen? A konferencia eredményeként leszögezték, hogy a tagállamoknak nem írják elő a módszert, hanem azt úgy fogalmazzák meg, hogy egyéni, nemzeti szempontjaikat érvényre tudják juttatni, ugyanakkor azonban az adatok nemzetközileg össze-

hasonlíthatók legyenek. Nemzetközi szinten ritkábban és kevesebb adatot gyűjtenek össze. A tervek szerint a szabvány 1970-re elkészül. A konferencia továbbá elhatározta, hogy az IFLA az UNESCO-val való megegyezés értelmében egy részletes kézikönyvet ad ki a könyvtári statisztika használatáról, gyűjtése módjáról és felépítéséről.

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak 1968. júniusban tartott 4. (moszkvai) konferenciáján is foglalkoztak a statisztika szabványosításának kérdéseivel. Megállapították, hogy a könyvtári statisztikai és szabványosítási bizottság hasznos munkát végzett a nemzetközi statisztika helyzetének feltárásával, az egységesítésre vonatkozó javaslataival, tervezeteivel. A konferencia felkérte a bizottságot, hogy 1969 végére dolgozza ki minden résztvevő ország nyelvén a fogalmak (kifejezések) jegyzékét, továbbá dolgozzon ki javaslatot a könyvtári statisztika legfőbb mutatóinak tervezésére, a különféle típusú (elsősorban közművelődési) könyvtárak munkájának egységesítésére.

Nemzeti szinten csak *Spanyolországban* szabványosították a könyvtári statisztikát. A szabvány még a nemzetközi megállapodások előtt készült, és így annak hatása nem érződhet rajta. A könyvtári ügyvitel területére vonatkozó nagy számú spanyol norma azonban megkönnyítette az országban a statisztika szabványosítását.

UNE 1 053—1951

Impresos para bibliotecas. Fichas estadísticas. 1951.

[Könyvtári nyomtatványok. Statisztikai lapok.]

A statisztikai lapok egyaránt alkalmazhatók a beszerzés, helybenolvasás, kölcsönzés stb. adatainak feltüntetésére. Külön tárgyalja (és ábrázolja) a szabvány az év és a cikluslapok méretét és beosztását, részletesen ismertetve a bejegyzendő adatokat, amelyek segítségével 6 évi munka negyedévi számszerű eredményei, valamint a folyamatban levő év hónapjainak megfelelő eredményei hasonlíthatók össze.

Lengyelországban ugyan nincs könyvtári statisztikai szabvány, de a lengyel könyvtári albizottság feladatkörébe tartozik a statisztikai jelentések egységesítése. Ezt a munkát a 7 lengyel ügyviteli szabvány igen megkönnyíti.

Bár *Magyarországon* sem készült könyvtári statisztikai szabvány, az adatok összegyűjtése és feldolgozása központilag — kérdőívek segítségével — történik. A kérdőívek célja a könyvtár személyi, tárgyi és pénzügyi ellátottságára vonatkozó adatok összeállítása. Alapul a könyvtár nyilvántartásai szolgálnak. Noha a kérdőívek könyvtártípusonként variálódhatnak, az összeállításnál figyelembe vették a legutóbbi párizsi nemzetközi könyvtárstatisztikai konferencia javaslatait. Így az eddigi gyakorlattól eltérően a tudományos és szakkönyvtárak kérdőíveinek melléklete fogalom-meghatározásokat is tartalmaz.

Talán az összes ország közül az *USA*-ban foglalkoztak legintenzívebben a könyvtári statisztikával. Az ALA 1964-ben országos könyvtárstatisztikai tervezetet dolgozott ki. Célja az összeállítandó könyvtári statisztikák fajtáinak, valamint az ezekbe felveendő tételeknek egységesítése volt. A tervezet nem

vonatkozott a kiadványok alakjára és megjelenési követelményeire. A koordinációs bizottság munkájának eredménye a *Guide to library statistics; handbook of concepts, definitions and terminology* c. kézikönyv. Jelentősége főleg abban áll, hogy olyan szakterületekre is egységes elveket és terminológiát rögzít, amelyek a szabványosításban némiképp elmaradtak (pl. az egyetemi könyvtárak). A „kötet” fogalmának minden könyvtártípusra vonatkozó egyértelmű meghatározása révén az országos számbavétel igen pontos képet ad. Ezelőtt néhány helyen a mikrofilmeket is ebben a kategóriában tüntették fel, így az összehasonlítás nem tükrözte a valóságot. Módot ad a szabvány mindamellett egyéni alkalmazásra is. (Pl. a mikrofilmeket a végső összesítésben feltüntethetik, azonban a „kötet” fogalom alatt nem szerepelhetnek.) A gyarapodás és a költségek szembeállítása céljából a kötetek számbavételét a szerzeményezés után és a katalógizálás előtt kell elvégezni. Eltértek a nézetek a kutatási (kormányzati) dokumentumok, valamint a szükséges tőke és a működési költségek, végül a „könyvtáros” fogalmának meghatározását illetően is. Megállapodtak abban, hogy a bevételeket nem, viszont a kiadásokat az eddigieknél alaposabban részletezve kell feltüntetni.

A munka során a következő problémák merültek fel: mennyivel gyarapítják a statisztikák meglévő ismereteinket? Számbavehető-e valóban minden tétel? Mikor szükséges külön kategória? Mely kategóriába sorolhatók a vitatható tételek? Mi legyen a számbavétel alapegysége? Megállapították, hogy az egyetemi könyvtáraknál — tekintettel arra, hogy különféle tanszékek igényeit kell kielégíteniük — eltérő szempontok érvényesülnek. Költségeik pl. tízszer akkora, mint a kollégiumi könyvtárak költségei. Ez a könyvtári anyagra fordított összegek szabványosítása során figyelembe veendő. Itt ugyanis a könyvtári teljesítmény szempontjából nem sokat mond a kötet per hallgató + tanszékek alapján készített jelzőszám. A statisztikai adatok az egyetemi könyvtárak esetében több más vonatkozásban is jobb mércének bizonyultak, mint a költségvetés. Segítségükkel nemcsak a jelen táru elénk, hanem lehetőséget adnak az előre várható növekedés és a szükségletek jobb megismerésére.

b) *A könyv- és folyóirattermés statisztikája*

Már az 1920-as évek végén felmerült a probléma, hogy hogyan lehetne az egyes országok könyv- és folyóirattermésének statisztikáját összehasonlítani. Az IFLA 1929-ben létrehozott ugyan egy albizottságot e terület szabványosításának előkészítésére, de lényeges előrehaladás nem történt. Az UNESCO 1950 óta foglalkozott a kérdéssel. Statisztikai kérdőíveket bocsátott ki a könyvtermésre vonatkozóan, és jelentéseket készítettett a könyvtermés statisztikája metodológiai problémáiról (UNESCO/ST/R₂ 1951 és UNESCO ST/R₂ 1952). Az előtanulmányok címei: *Normalisation des statistiques concernant les bibliothèques et la production des livres 1955* és *Production de livres 1937—1954 et traductions 1950—54* (UNESCO/ST/S₂ 1957.)

A folyóirattermés statisztikájának szabványosítását csak 1957-ben tűzte az UNESCO napirendre. Több kérdőívet bocsátott ki a terminológia és az

osztályozás egységesítésére, míg végül 1959-ben jelentést tett közzé: *Statistiques sur les quotidiens et autres périodiques* (UNESCO/ST/S₄). 1960-ban az UNESCO-konferencia elhatározta, hogy előzetes tervezetet készít. 1961-ben egy Párizsban összeült bizottság definíciókat dolgozott ki, könyvekre, brosúrákra, egyéb, nem periódikus kiadványokra, valamint újságokra és folyóiratokra. Az ajánlásokat átadták az UNESCO tagállamainak véleményezésére. A tagállamok észrevételezése után 1963-ban elkészült az előzetes tervezet (UNESCO/SS/37: 1963. jún.), amit a szakbizottság terjesztett az általános konferencia 13. ülészsaka elé. Az UNESCO speciális kormányközi bizottsága a könyv- és folyóirattermés nemzetközi statisztikájának szabványosítására 1964 márciusában tartotta ülését Párizsban. Elhatározták, hogy a könyvtári statisztika szabványosítását a könyv- és folyóirattermés statisztikájával koordinálják. Az együttes ülésre — mint ezt a könyvtári statisztika tárgyalásánál már említettük — 1966-ban került sor.

Az USA-ban megindult a könyv- és folyóirattermés statisztikájának nemzeti szabványosítása. A munkának régi hagyományai vannak: a *Statistical Abstracts* 1817 óta ad képet az Egyesült Államok életéről. Indexében a sorozatok nincsenek feltüntetve, a folyóiratok és az újságok össze vannak vonva, a könyvek külön rovatban szerepelnek. „Újságok és folyóiratok” cím alatt 11 szempont szerepel, de a tárgykörökről egyik sem ad információt. Az Amerikai Szabványosítási Társaság (ASA) Z/9-es könyvtári albizottsága 1966-ban kezdett el dolgozni. Lehetőleg tartotta magát az UNESCO definícióihoz; csak akkor tért el ezektől, ha ezt az ország gyakorlata feltétlenül megkívánta. 1966 júliusában az albizottság hozzájárult ahhoz, hogy külön könyv-, folyóirat- és újságstatisztikák készüljenek. Eddig a különféle ügynökségek és szervezetek saját szempontjaik szerint állították össze a statisztikákat. Augusztusban szétküldték a tervezetet; a beérkezett válaszok alapján fog elkészülni az első nemzeti kiadói statisztikai szabvány folyóiratokra és újságokra. E szabvány segítségével nemcsak a nemzeti statisztika lesz teljesebb, hanem az amerikai kiadói tevékenység összehasonlíthatóvá válik más országok hasonló tevékenységével.

A statisztika nemzetközi szabványosítása tehát megvalósítás előtt áll. A szabvány végleges megfogalmazása remélhetőleg előbbre fogja vinni a nemzeti statisztikák szabványosításának ügyét is.

3. KÖNYVTÁRI BERENDEZÉSEK

A könyvtári épületek, berendezések szabványosítása elsősorban gazdasági vonatkozásban jelent előnyt a könyvtáraknak; a kicserélhetőség itt nem játszik szerepet. Ez a magyarázata, hogy nemzetközi szinten jóformán semmi sem történt még ezen a területen. Országos szinten azonban már vannak szabványok, és mozgás is tapasztalható.

Az egyetlen nemzetközi fórum, ahol fenti kérdéseket tárgyalták, a szocialista országok nemzetközi könyvtáráépítési konferenciája. Első ülése 1964-ben Prágában volt; célja a közép- és kiskönyvtárak berendezésével, technikai felszerelésével, világításával kapcsolatos problémák megvitatása. A második

konferenciára 1965-ben Varsóban került sor. Megállapították, hogy az egyes országokra nem lehet közös típustervet készíteni, mivel a helyi viszonyok igen különbözőek; csupán irányelvek adhatók meg. Elhatározták, hogy 1966 folyamán nemzeti koordinációs központokat hoznak létre az irányelvek kidolgozására. Az európai szocialista országok harmadik könyvtárépítési konferenciáján (1968. szept., Szófia) az átépítési, berendezési és felszerelési témák mellett a restaurálás kérdései is felmerültek. Napirendre került továbbá a tároló könyvtárak problémája, a könyvtárépületek befogadó képességét meghatározó tényezők, a könyvtári belső tér funkcionális és esztétikai kérdései, új építőanyagok a könyvtári belső térben.

Könyvtári *épület-tervezési* szabvány csupán Indiában létezik.

IS 1553—1960

Code of practice relating to primary elements in the design of library buildings. 1960.

[Könyvtári épületek tervezésének alapjai. Gyakorlati irányelvek.]

A szabvány széleskörű könyvtárépítési program eredménye volt. A különféle egyetemi és állami könyvtárak 50 éves hazai, valamint a külföldi könyvtárak tapasztalatai alapján állították össze. Megvizsgálták a könyvtárak fejlődését az utóbbi 30 évben, az olvasók szokásait, figyelembe vették a könyvtár használhatóságának növelését. A szabvány elsősorban a könyvtárak elhelyezésére vonatkozik. Célja építészeti irányelveket adni a tervezés alapjaihoz a gazdaságosság szempontjainak figyelembevételével. A könyvtárakat típusokba sorolták (népkönyvtárak, akadémiai könyvtárak, intézeti könyvtárak stb.), hogy a különféle kívánalmakhoz igazodhassanak. Nem vonatkozik a szabvány magánkönyvtárak építésére. A norma kiterjed a könyvtár nagyságára, elhelyezésére, a könyv és az olvasók megfelelő cirkulációjának biztosítására, a folyosók helyére. A függelékben tervrajz-mintákat közöl.

IS 2661—1964

Librachine (mobile library). 1964.

[Mozgó könyvtár.]

A könyvtárügy fejlődésével mind fontosabbá vált a falusi lakosság könyvellátása. A mozgókönyvtárak kivitelezése független attól, hogy az gépi vagy állati vontatású. Az összeállítók bevonták a kidolgozásba az ipar szakembereit, és figyelembe vették a nemzetközi gyakorlatot. A szabvány elsősorban a technikai berendezésekre tér ki, tárgyalja a méreteket, a kocsii anyagát és a világítást. Mozgókönyvtárakkal kapcsolatos terminológiát is közöl.

Dániában bizottság létesült mérnökök és könyvtárosok részvételével a könyvtártervezés tanulmányozására. Iskolák tervezéséhez támpontot ad a befogadni kívánt tanulók száma. Könyvtár tervezésénél nincs ilyen megkötöttség. Éppen ezért — hangsúlyozzák a dán könyvtárosok — szükség lenne olyan szabványokra, amelyekre a könyvtártervezők támaszkodhatnak. 1958-ban

készültek el az első jelentések középfontos területen fekvő kisvárosok számára épülő könyvtárak típustervéről, termeinek számáról és nagyságáról. A továbbiakban nagyobb városok és hálózati központok épületeivel akarnak foglalkozni. A tervezeteket úgy dolgozzák ki, hogy egy esetleges későbbi bővítésre mindig lehetőség adódjon.

Hollandiában a közművelődési könyvtárak központi egyesülete megjelentette a *Bouw van openbare bibliotheken; leidraad voor het opstellen van het programma van eisen* [Vezérfonal városi könyvtárak építéséhez] c. kiadványt.

Lengyelországban ugyancsak kisebb városok számára terveztek típuskönyvtárakat. A lakosság számát vették alapul. Megszabták a termék számát, nagyságát, elhelyezését; gondoskodtak a berendezésről és a világításról. Az országban a könyvtári albizottság legközelebbi feladatai közé sorolja a könyvtári berendezések szabványosítását.

Az NDK-ban irányvonalakat adnak a városi könyvtárak tervezéséhez, típusterv azonban még nem készült.

A spanyol *Direccion General de Archivos y Bibliotecas* 1959-ben szabályzatot hozott a városi könyvtárak építésére. A lakosság számától függően meghatározták az olvasótermek méretét, továbbá a falak színét, a bútorokat, a világítást és a polcozást.

A könyvtári *bútorzatot* Romániában és Indiában szabványosították.

IS 1829—1961

Library furniture and fittings. Part. I. Timber. 1961.

[Könyvtári bútorzat és szerelvényei. 1. rész. Fabútorok.]

A szabvány összeállítói az egyes bútorok funkcionális követelményeit tartották szem előtt, szabad utat hagyva a helyi, esztétikai stb. sajátosságoknak. A norma 1. része a fa-, a készülő 2. rész a fémbútorokkal foglalkozni. A szerkesztők meghallgatták az ipari szakemberek véleményét, és figyelembe vették a hasonló nemzetközi szabványokat. Az Indiában használatos mértékegységet vették alapul. A méretek mellett a konstrukciós sajátosságokat is tárgyalják. A szabvány az alábbiakkal foglalkozik: könyvvállvány és tartozékai, könyvkocsi, katalógusszekrény, katalógus fiók, katalógus doboz, munkaasztal a szerzeményező és az osztályozók számára, rendező fiók, felügyelő pult, olvasójegy-tartók, folyóirat-olvasótermi asztalok, tanulóasztalok, székek.

STAS 3901—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Birou cu etajere, tip. A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Íróasztal rekeszes állvánnyal (kölcsonzóasztal) A típus. Alak és méretek.]

A szabvány szerkezeti részletei ajánlás jellegűek. A polcos íróasztal részei: a tulajdonképpeni íróasztal, 2 oldalsópolc, 1 középső, asztal feletti polc. E részek egyenként is rendelhetőek. A norma tárgyalja az anyag minőségét, a méreteket

és a mérettűréseket, (az oldalsópolcra kétféle hosszúságot ad meg), majd rátér a kivitelezésre, az átvétel, jelölés, szállítás, csomagolás, raktározás követelményeire. Ábrákat közöl.

STAS 3903—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Masă pentru sali de lectură. tip. A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Olvasótermi asztal. A típus. Alak és méretek.]

A szabvány két asztaltípust tárgyal: 2 és 4 személyeset. Foglalkozik az anyag minőségével, a méretekkel (és mérettűrésekkel), a nézetekkel és metszetekkel. A színeket nem írja elő. Ábrát közöl.

Bár Angliában számos kórházi, iskolai, sőt háztartási berendezést is szabványosítottak, könyvtári berendezési tárgyak nincsenek normalizálva. Azonban néhány szabványosított irodabútor, olvasólámpa, polc stb. könyvtári célokra is felhasználható.

Svédországban nincsenek a könyvtári berendezések szabványosítva, de a Bibliotekstjöst bármilyen nagyságú könyvtárat azonnal el tud látni a szükséges berendezéssel.

Az USA-ban a Library Technology Project megalakulása óta foglalkozik a könyvtári berendezések szabványosításával, noha a munka igen lassan halad előre.

Furcsa módon a *katalógusszekrényeket* csak néhány ország szabványosította, bár a nemzetközi kartonméret általában elfogadott.

N 781—1942

Einheidsformaten voor papier. Formaten voor kaartsystemen en binnenmaten voor kaartenkasten. 1942.

[Egységes papíralakok. Kartotékrendszerek alakjai és kartotékszekrények belső méretei.]

(A normát az 1. fejezetben ismertettük.)

MSZ 3403—55

Kartotéktartó fiók és szekrény. 1955.

A szabvány kiterjed a kartotéktartó fiók és szekrény alakjára, méretére, anyagára és kivitelezésére. A méret alapjául a katalóguslapok nemzetközi mérete szolgál. A katalógusszekrények közül csak a 10 fiókon felüliekre érvényes a szabvány. Elemekből összeállítható, tehát nagyobbítható szekrényeket ír elő. Ábrákat közöl.

DIN 4544—1929

Karteikästen. — Kartenformate. Lichte Masse der Kartekästen. 1929.

[Katalógusszekrény. Karton méretek. Szekrény méretek.]

A szabvány közli a DIN 476 A sorozat katalógus kartonjainak méreteit és 5 típushoz megadja a megfelelő szekrényméret minimális és maximális adatait. A 6. típushoz alkalmas fiókméretek nincsenek szabványosítva.

NP — 10—1960

Fichas e ficheiros. 1960.

[Kartotékok és kartotékszekrények.]

(Ugyancsak az 1. fejezetben ismertettük a szabványt.)

STAS 3902—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Masă cu fișier, tip. A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Asztal katalógusszekrénnel. A típus. Alak és méretek.]

A szabvány szerkezeti részei ajánlás jellegűek. A szabványügyi bizottság előzetes jóváhagyásával minőségileg egyenértékű vagy jobb megoldás is engedélyezett. A katalógusszekrényes asztal két részből áll: a tulajdonképpeni asztalból és a fiókkal ellátott katalógusszekrényből. A norma előírja a felhasználható anyag minőségét (színét nem), az asztal, a katalógusszekrény és a fiók méreteit (és mérettűréseit). Foglalkozik a kivittel, átvétellel, jelöléssel, szálítással, csomagolással, raktározással; nézetekkel és metszetekkel. Ábrákat közöl.

Mint látjuk a magyar és román normáktól eltekintve a katalóguslapokat és szekrényeket közös szabványban szabályozták.

A könyvek, folyóiratok, újságok tárolására szolgáló polcokról és szekrényekről valamivel több szabvány készült.

BDSZ 2945/67

Mebel dörvena biblioteki. Tipove i osnovni razmeri. 1958.

[Könyvtári fabútorok. Típusok és alapvető méretek.]

Könyvek, folyóiratok, újságok stb. tárolására szolgáló nem beépített könyvszekrényekre vonatkozik. A szekrények nemcsak könyvtárak, hanem lakó- és középületek berendezésére is alkalmasak. Két típust ír le a szabvány: monolit és szekciókra tagolt könyvszekrényeket. Mindkettőről ábrát is mellékel.

Franciaországban a kézikönyvek, segédkönyvek és a raktárban elhelyezett nyomtatott anyag polcozására vonatkozó szabványokkal találkozunk.

NF D 65-604—1942

Documentation. Matériel de classement et mobilier de bibliothèques. Rayonnages pour ouvrages usuels. 1942.

[Dokumentáció. Könyvtári anyagrendezés kellékei és könyvtári bútorzat. Általános használatú könyvek tárolása.]

Azoknak a polcoknak méreteit és gyártási követelményeit tárgyalja, amelyeken az olvasó által gyakran használt könyvek állnak. E polcokat vagy az olvasóteremben, vagy egy — az olvasóterem melletti — szobában helyezik el. Lehetnek szabadpolcok, de ez nem feltétlenül szükséges.

NF D 65-603—1942

Documentation. Matériel de classement et mobilier de bibliothèques. Rayonnages pour ouvrages de référence. 1942.

[Dokumentáció. Könyvtári anyagrendezés kellékei és könyvtári bútorzat. Referens művek tárolása.]

Azon olvasótermi szabadpolcok méreteit és gyártási követelményeit tárgyalja, amelyeken segédkönyvek (lexikonok, enciklopédiák, bibliográfiák stb.) állnak.

E két utóbbi szabvány francia vélemény szerint is átdolgozásra szorul: össze kell vonni őket. Felesleges az olvasóteremben a segédkönyveket és a kézikönyveket külön raktározni.

NF D 65-605—1942

Documentation. Matériel de classement et mobilier de bibliothèques. Rayonnages des magasins. 1942.

[Dokumentáció. Könyvtári anyagrendezés kellékei és könyvtári bútorzat. Raktári polcozás.]

A könyvtári raktárak polcozására vonatkozik a szabvány, de csupán a nyomtatott anyag (könyv és folyóirat) elhelyezésére. (Kézirat, levéltári anyag, térképek stb. tárolása nem tartozik ide.) A norma előírja a méreteket: 3 féle polcszélességet és távolságot engedélyez; maximálja az állványok magasságát, előírja az állványközi távolságot. Kiterjed a gyártási eljárásokra is. A gyakorlat azt mutatta, hogy ezt a szabványt némely részletében módosítani kell.

Romániában külön szabvány készült a könyvek, folyóiratok, újságok polcozásáról és a mozgókönyvtárak könyv és folyóiratanyagának tárolásáról:

STAS 4154—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Rafturi pentru cărți, tip A. și tip B. Forme și dimensiuni. 1954.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Könyvpolc. A és B típus. Alak és méretek.]

STAS 4153—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Raft pentru reviste, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Folyóiratpolc. A típus. Alak és méretek.]

STAS 4152—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Raft pentru ziare, tip. A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. Folyóiratpolc. A típus. Alak és mé-

A könyvek egyszerű (A típus), vagy kettős (B típus) polcon helyezhetők el. Az újságok és folyóiratok elhelyezésére csak az egyszerű polcot szabványosították. A normák tárgyalják a polcok oldalfalaira és lapjára engedélyezett anyagok minőségét, a méreteket és mérettűréseket, a nézeteket és metszeteket. Nem írják elő a polcok színét. A szabványok részletes utasításokat tartalmaznak, mondanivalójukat ábrákkal illusztrálják.

STAS 3904—53

Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Dulap pentru biblioteca mobilă, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.

[Fabútorok nyilvános könyvtárak részére. A típusú szekrény mozgó könyvtárak számára. Alak és méretek.]

A szekrény 2 tagból áll: 1. középrész és 3 csatlakozó rész. A szabvány tárgyalja a szekrény anyagát, méretét (mérettűréseit), megadja a nézeteket, metszeteket zárt és nyitott állapotban. Ábrákat közöl.

Svédországban csak technikai szabvány készült a könyv- és folyóiratpolcokról:

SIS 70 50 14—1960

Bestämning av nedböjning hos bokhyllsskivor och tidskriftshyllor. 1960.

[Könyv- és folyóirat-polcok elhajlásának meghatározása.]

A szabvány egységes módszert biztosít a könyv- és folyóirat-polcok elhajlásának meghatározására olyan terhelés mellett, amely megfelel a könyvek és folyóiratok súlyának. A norma ismerteti a vizsgálat lefolytatásának és az eredmény megadásának módját.

A mikrofilm-technika gyors fejlődése és elterjedése felvetette a *mikrofilmek* tárolásának kérdését. A filmek sajátosságaiknál fogva (érzékenység nedvességre, kémiai behatásra, hőmérsékletre stb.) különleges tárolást igényelnek. Széles körű cseréjük arra készítette a nemzetközi szervezeteket, hogy foglalkozzanak a problémával, 1963-ban a Leverkusenben gyűlésező Dokumentációs Reprodukciós Albizottság érdeklődéssel fogadta azt a német javaslatot, hogy mérjék fel a mikrofilm dobozokhoz használatos kartonok, vagy egyéb anyagok bizonyos jellegzetes tulajdonságait. A következő (budapesti) ülésen azonban az ISO/TC 46 úgy találta, hogy a dobozok minőségének meghatározása nem az ő feladata,

hanem a TC/6 és 42 bizottságé. Ők csupán azt szögezték le, hogy olyan anyagot kell használni, ami nem árthat a filmek konzerválásának.

E rövid szemle után nézzük meg mi történt eddig országos szinteken:

BS 1153—1955

Recommendation for the storage of microfilms. 1955.

[Mikrofilm tárolás.]

Azon fekete-fehér mikrofilmek (tekercs, lap, csík) tárolásának feltételeivel foglalkozik, amelyek éghetőség szempontjából a BS 850 szabvány kívánalmainak megfelelnek. A méretek a raktározás szempontjaiból közömbösek. A norma leírja a mikrofilmek tárolásának veszélyeit, kitér a dobozok fajtáira. Külön tárgyalja a raktározás feltételeit attól függően, hogy csak 25 évig vagy annál hosszabb ideig óhajtják a filmeket megőrizni. Az első esetben foglalkozik a tűz- és vízbiztonság feltételeivel, a hőmérséklettel, légnedvességgel, a kémiai tulajdonságokkal. A másodikban tárgyalja a kémiai és a szállítási feltételeket, a légkondíció szükségét, a különféle tokokban, tasakokban, dobozokban stb. elhelyezett mikrofilmek tárolását. A függelék a film kémiai tulajdonságainak megállapításához szükséges módszereket ismerteti.

BS 2968—1960

Specification for containers and notes for filmstrips. 1960.

[Filmcsíkok dobozai és kísérőszövegei.]

Az utóbbi időben Angliában számos központi filmkönyvtár létesült, ahol — különösen oktatási célokra — ismeretterjesztő filmcsíkokat tárolnak és kölcsönöznek. Így szükségessé vált valamely egyszerű módszer kidolgozása e csíkok azonosítására, tárolására és szállítására. A különleges tárolás igen fontos, mert a filmekkel erőteljes kölcsönzés folyik: lényeges, hogy a tasakok tartósságát biztosítsák. 1956-ban az első ilyen jellegű szabvány részletesen meghatározta a filmek feliratozásának módját, a tárolásukra alkalmas fém és plasztik tasakok méretét, valamint több tasak közös dobozának méretét. Ez utóbbiak tárolásra és szállításra egyaránt alkalmasak. Az új kiadás változást csupán az azonosításra vonatkozó előírásokban és papírtasakok alkalmazhatóságában hozott, azzal a kikötéssel, hogy mivel a papírtasakok nem olyan erősek, csak a ritkábban használt filmeket tarthatják bennük. A szabvány két méretet ír elő (egyet nemzetközi csere céljaira). Tárgyalja továbbá a külső címke méretét, felragasztásának módját és színét (attól függően, hogy a film feliratos-e vagy nem, színes-e vagy fekete?)

NBN 393—1956

Documentation. Manipulation et conservation de microfilms de 16 mm ou de 35 mm. 1956.

[Dokumentáció. Mikrofilmek (16 mm és 35 mm) kezelése és tárolása.]

A szabvány a 16 és 35 mm-es mikrofilmek tárolására szolgáló dobozok, tokok, tasakok anyagát és lehetséges méreteit, valamint a mikrofilmtárak és berendezésük követelményeit tárgyalja.

IS 310—1965

Code of practice for storage and use of microfilms of permanent value. 1965. [Tartós megőrzésre szánt mikrofilmek tárolása és használata. Gyakorlati irányelvek.]

Foglalkozik a fehér-fekete mikrofilm lapok, tekercsek, csíkok tárolásának követelményeivel. Kitér a raktározás hőmérsékleti, légszennyeződési, világítási követelményeire és az ellenőrzés módozataira.

UNCO 2-2.1-0.002—1959

Microfilms. Microfilmoficha de 35 mm. Conservación y archivo. 1959. [Mikrofilm. 35 mm-es mikrofilmcsíkok tárolása és jelölése raktározás céljára.]

A szabványtervezet néhány javaslatot tartalmaz a 35 mm-es mikrofilm-csíkok tárolására és archiválására, hogy elősegítse a filmek másolatainak elhelyezését. Tárgyalja az egyedi és a közös tárolást, a tokok méreteit, az atmoszferális feltételeket; az archiválással kapcsolatban foglalkozik a kisegítő kártyák-nyilvántartásokkal és a feliratozással. Végül ismerteti a vonatkozó UNCO szabványokat.

MSZ 3498—54

Mikrofényképezés és mikrofelvétel-tárolás. 1954.

A mikrofilm technika gyors fejlődése és elterjedése Magyarországon is felvetette a mikrofilmek tárolásának kérdését. Az előírások jobbára ajánlás jellegűek. Kiterjednek a tárolásra szolgáló helyiségek hőmérsékleti viszonyaira és páratartalmára, a filmeket és filmcsíkokat tartalmazó dobozok, tasakok méretére és anyagára.

NS 907—1962

Bildebåndesker. Arkivinnredning og teksthefter. 1962. [Filmszalagtároló dobozok. Raktározás és kísérszöveg.]

A szabvány célja, hogy megfelelő irányelveket fektessen le a mikrofilmek és kísérszövegeik tárolására vonatkozóan, különös tekintettel a megőrzésre és a rendszeres archiválásra. A szabvány csak 35 mm-es mikrofilm-tekercsekre vonatkozik, maximum 3,2 m hosszúságig. Megszabja a dobozok anyagát, formáját, méreteit és feliratozását, tárgyalja a fiókok és szekrények berendezését, valamint a kísérszövegekre vonatkozó tudnivalókat. Ábrákkal illusztrál.

UNE 1 067—1956

„Microfilms” conservación, archive y manejo. 1956. [„Mikrofilmek.” Tárolás, raktározás és kezelés.]

Előírja a mikrofilm dobozok, tokok, mappák méreteit és anyagát, tárgyalja a raktárak bejáratát, szellőztetését, atmoszferális feltételeit és a tároló-berendezéseket. Foglalkozik továbbá a mikrofilmek kezelésével és a mikrofilm-olvasóteremmel.

PH 5.4—1957

Practice for storage of microfilm. 1957.

[Mikrofilm-tárolás.]

Mindenfajta mikrofilm (tekercs, lap, kártya stb.) raktározására vonatkozik, tekintet nélkül a film méretére. Néhány fogalommeghatározás után a szabvány ráter a raktár hőmérsékleti, légnedvességi viszonyaira, előírja a megengedett por-tartalmat és a tűzvédelmi intézkedéseket. Külön tárgyalja a kereskedelmi életben használatos mikrofilmek tárolási szükségleteit és azokat, amelyeket tartós megőrzésre (pl. könyvtár) szánnak. Kitér a tasakok, tokok, dobozok, a raktározásra alkalmas szobák sajátosságaira és az ellenőrzés fajtáira.

Franciaországban 1966-ban tettek közzé szabványtervezetet a mikrofilmek tárolásáról Pr Z 43-060 számon.

A *könyvtári világítás* szabványosításával csak Indiában találkozunk, ahol a könyvtáráépítés és berendezés normalizálása központi kérdés.

IS 2672—1966

Code of practice for library lighting. 1966.

[Könyvtári világítás. Gyakorlati irányelvek.]

A szabvány a modern könyvtárak számára mennyiségileg és minőségileg jobb megvilágítást kíván biztosítani. A nyilvános és az intézeti könyvtárak világítástechnikájának irányelveit szögezi le. Figyelembe veszi úgy az olvasóknak, mint a könyvtár dolgozóinak az igényeit. A szerkesztők felmérték a könyvtárlátogatók képzettségének és korának széles skáláját. Az olvasók nem egyformán jól látnak, különféle anyagot olvasnak; ezért az asztali világítás, a sötét bútorzat, a fényes felületű asztal, a vakító fény, a rosszul ernyőzött lámpa elkerülendő. A szabvány összeegyezteti a természetes és a mesterséges fényforrásokat. Az egyes helyiségek legmegfelelőbb megvilágítási fokáról táblázatot közöl. A norma rövid fogalommeghatározást is ad.

A *könyvcsomagoló eszközök* szabványosítása igen fontos lenne, hiszen a mindinkább szélesedő nemzetközi, könyvtárközi kölcsönzés során a könyveket fokozottabban kell védeni a sérüléstől. Mégis csupán két ilyen szabvány készült.

IS 2662—1964

Packages for use of libraries. 1964.

[Könyvcsomagoló eszközök könyvtárak részére.]

Célja megállapítani, hogy milyen módozatok szükségesek ahhoz, hogy a könyveket egyik helyről a másikra biztonságosan lehessen szállítani. A szabvány kidolgozását a mind gyakoribb távolsági kölcsönzés tette szükségessé. A nagykönyvtárak is sűrűn küldik át anyagukat ágazati könyvtárakba. A cso-

magolás különleges gondot igényel, hogy a könyveket megvédjék az esetleges sérülésektől. Kiterjed a szabvány a csomagolóeszköz anyagára, méretére (formájára), konstrukciójára, címkézésére.

STAS 5594–57

Ambalaje de cărton. Lăzi pentru exportul cărtilor și revistelor. 1957.

[Kartoncsomagolás. Dobozok, könyvek és folyóiratok csomagolása.]

Megadja a műszaki előírásokat (belső méretek, anyagok, kivitel), a minőség és az ellenőrzés szabályait, foglalkozik csomagolással, jelöléssel, raktározással, szállítással.

A könyvtárépítés és berendezés szabványosításának útját nézetünk szerint nemzeti szinten kellene továbbfejleszteni. A kérdést az egyes országokon belül alakítandó bizottságok oldhatják meg legjobban.

*

E rövid áttekintés során is világosan látható, hogy a könyvtári szabványosítás gyorsan fejlődő tendenciát mutat, noha nemzetközi szinten még gyermekcipőben topog. Sok kifogás hangzott el, hogy az ISO ajánlások nem elég széles körben ismertek; az ISO csak akkor hozza őket nyilvánosságra, ha — a kényszerűen hosszú eljárás, viták után — már minden fórumon keresztülmentek, és az ISO legfelsőbb bizottsága is elfogadta. Ez voltaképpen helyes, de az ISO-nak a nemzeti szabványügyi szerveket állandóan tájékoztatni kellene a munkában levő témákról, hogy a kooperáció biztosítható legyen.

Elősegítené a fejlődést, ha a különféle országos szabványosítási testületek azonos módon működnének — azonban a gyakorlat országonként eltérő. Kíváncsús volna, hogy a Könyvtárosok Nemzetközi Egyesülete (IFLA) szorosan együttműködjék az ISO-val.

A szabványosítás alkalmazása a tudományos szervezés egyik alapelve. Minél inkább elfogadja a könyvtári világ a tudományos szervezés gondolatát, annál jobban megértik és igénylik a szabványosítást a könyvtárosok is.

SZABVÁNYOK JEGYZÉKE

(A szabványok megtalálhatók a Magyar Szabványügyi Hivatal könyvtárában.)

Anglia

BS 1153 Recommendation for the storage of microfilms. 1955.

BS 2968 Specification for containers and notes for filmstirps. 1960.

Belgium

NBN 393 Documentation. Manipulation et conservation de microfilms de 16 mm ou de 35 mm. 1956.

Bulgária

BDSZ 2945/67 Mabel dörvena biblioteki. Tipove i osnovni razmeri. 1958.

Észak-Amerikai Egyesült Államok

PH 5.4 Practice for storage of microfilm. 1957.

Franciaország

NF D 65-603 Documentation. Matériel de classement et mobilier de bibliothèques. Rayonnages pour ouvrages de référence. 1942.

NF D 65-604 Documentation. Matériel de classement et mobilier bibliothèques. Rayonnages pour ouvrages usuels. 1942.

NF D 65-605 Documentation. Matériel de classement et mobilier de bibliothèques. Rayonnages des magasins. 1942.

NF Z 45-001 Documentation. Feuillet de registre d'entrée pour bibliothèques. 1943.

NF Z 45-002 Documentation. Feuillet de registre d'inventaire pour bibliothèques. 1943.

Nf Q 31-003 Formats des fiches bibliographiques et analytiques. 1943.

NF Q 11-007 Caractéristiques des catégories de papiers pour fiches analytiques et bibliographiques. 1944.

NF Z 45-004 Documentation. Bulletin de demande d'ouvrage. 1949.

Pr Z 43-060 (Szabványtervezet a mikrofilmek tárolásáról.) 1966.

Hollandia

N 781 Einheidsformaten voor papier. Formaten voor kaartsystemen en binnenmaten voor kaartenkasten. 1942.

NEN 261 Documentation. Fiche d'éditeur, papillon analytiques et fiche bibliographique. 1951.

NEN 1471 Bibliografische kaarten, fiches en stroken. 1962.

India

IS 1553 Code of practice relating to primary elements in the design of library buildings. 1960.

IS 1829 Library furniture and fittings. Part. I. Timber. 1961.

IS 2662 Packages for use of libraries. 1964.

IS 310 Code of practice for storages and use of microfilms of permanent value. 1965.

IS 2672 Code of practice for library lighting. 1966.

Kolumbia

UNCO 2-2.1—0.002 Microfilms. Microfilmoficha de 35 mm. Conservación y archivo. 1959.

UNCO 2-2.1—0.007 Ficha bibliografica. Tamano 75×125 mm. Perforacion. 1961.

Lengyelország

PN—N 09001 Druki bibliotekarskie. Upomienie wypożyczalni. 1952.

PN—N 09002 Druki bibliotekarskie. Rewers wypożyczalni. 1952.

PN—N 09003 Druki bibliotekarskie. Karty akcesyjne czasopism. 1952.

PN—N 09005 Druki bibliotekarskie. Rejestr przybyków dla bibliotek naukowych. 1952.

PN—N 09006 Druki bibliotekarskie. Karty katalogowe czasopism. 1952.

PN—N 09007 Druki bibliotekarskie. Rewers okreźny. 1952.

PN—N 09000 Druki bibliotekarskie. Inwentarz księgozbioru bibliotek naukowych. 1954.

Magyarország

MSZ 3406 Könyvtári és dokumentációs címfelvételi lap. 1950.

MSZ 3407 Könyvtári és dokumentációs osztólap. 1950.

MSZ 3449 A könyvtári bélyegzés. 1952.

MSZ 3396 Könyvtári ügyviteli nyomtatványok. 1954.

MSZ 3498 Mikrofényképezés és mikrofelvétel-tárolás. 1954.

MSZ 3403 Kartotéktartó fiók és szekrény. 1955.

MSZ 3448 Könyvtári állományleltározás. 1955.

Németország

- DIN 4544 Karteikästen. — Kartenformate. Lichte Masse der Karteikästen. 1929.
DIN 1500 Vordrucke für Volksbücherein. 1940.
DIN 1506 Leihschein für wissenschaftliche Bibliotheken. 1941.

Német Demokratikus Köztársaság

- TGL 6199 Karteikarte für Standardblätter. 1960.

Német Szövetségi Köztársaság

- DIN 1504 Schrifttumskarten. 1956.

Norvégia

- NS 907 Bildebandesker. Akivinnredning og teksthefter. 1962.

Portugália

- NP—10 Fichas e ficheiros. 1960.
NP—274 Fichas de normas portuguesas. 1963.

România

- STAS 3901 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Birou cu etajere, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 3902 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Masă cu fișier, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 3903 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Masă pentru sali de lectură, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 3904 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Dulap pentru biblioteca mobilă, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 4152 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Raft pentru ziare, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 4153 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Raft pentru reviste, tip A. Formă și dimensiuni. 1953.
STAS 4154 Mobilier din lemn pentru biblioteci publice. Rafturi pentru cărți, tip A. și tip B. Forme și dimensiuni. 1953.
STAS 4260 Fișade catalog pentru biblioteci. 1954.
STAS 5594 Ambalaje de carton. Lăzi pentru exportul cărților și revistelor. 1957.

Spanyolország

- UNE 1 050 Impresos para bibliotecas. Adquisiciones. 1951.
UNE 1 051 Impresos para bibliotecas. Servicios. 1951.
UNE 1 052 Impresos para bibliotecas. Préstamos. 1951.
UNE 1 053 Impresos para bibliotecas. Fichas estadísticas. 1951.
UNE 1 054 Impresos para bibliotecas. Fichas para el servicio de canje de publicaciones. 1951.
UNE 1 055 Impresos para bibliotecas. Ficha de contabilidad. 1952.
UNE 1 056 Norma de calidad para fichas, con destino a bibliotecas. 1952.
UNE 1 057 Impresos para bibliotecas. Ficha para la administración y recepción de las obras en curso de publicación. 1952.
UNE 1 058 Impresos para bibliotecas. Ficha de suscripción a revistas y demás publicaciones periódicas análogas. 1952.
UNE 1 067 „Microfilms” conservación, archive y manejo. 1956.

Svédország

- SIS 70 50 14 Bestämning av nedböjning hos bokhyllsskivor och tidskriftshyllor. 1960.

СТАНДАРТИЗАЦИЯ БИБЛИОТЕЧНОЙ АДМИНИСТРАЦИИ ОБОРУДОВАНИЙ И СТАТИСТИКИ

(Резюме)

Нормализация средств и процессов составляющая базис библиотечной работы быстро развивалась в течении прошлых двух декадов. От 1945, так называемая неправительственная международная организация (ISO, International Organization of Standardization) соединяет и регулирует стандартизирующие стремления различных стран. ISO проводить свою активность через технические комиссии. Международный орган библиотечной и документационной стандартизации ISO TC 46 — Documentation. Всего 25 стран (между прочим и Венгрия) принадлежат к этому органу. В Венгрии библиотечная и документальная комиссия составлялась в 1949 г., которая создала много стандартов. Венгерские стандарты, по существу, соответствуют международным стандартным рекомендациям, хотя содержат обыкновенно подробные правила (регламенты). Но совсем не похожие, потому что очень многие из них предшествовали международные стандарты с похожими темами.

Унификация формуляров употребленных на различные области *библиотечной администрации* могли бы значительно способствовать связи между странами и развивать международный обмен. Стандартизация на этой области очень трудна, потому что унификаций административных процессов продвигается медленнее, чем формуляров и таким образом справки должны ответить различным требованиям не только в одних странах, но и в похожих библиотеках внутри страны.

В настоящее время ISO prepares 30 формулярных проектов и считает очень важным унификацию обслуживанных и заёмных карточек. Хотя работы уже проводятся, но еще не кончены международные рекомендации по библиотечной администрации и её формуляров; хотя конвенция определяет размер каталожных карточек, но в практике употребляют очень разнообразные размеры.

Стандартизация этой области на национальном уровне гораздо развитее, но вопреки этого, одные национальные стандарты неодинаковые. В некоторых странах (как например в Венгрии) круг связанных проблем находится в едином стандарте, но в других странах не стремились на унификацию. Во многих странах стандартизировали формуляры употребительные в работе комплектовании, в каталогизации, в наёме, в библиотечной администрации: но нормализация трудовых процессов этих областей еще не продвигалась.

Не случайно, что из библиотечных стандартизаций больше всего занимают с *стандартизацией статистики* на международном уровне, хотя здесь сопоставление самое трудное. Различные виды библиотек и различные дефиниции единиц размеров, личные разчетные методы делают невозможно унификацию. Первичная задача международных органов, кроме собраний статистических данных определяющих функцию и задачу библиотек, была выработка единой терминологии. Согласно планам библиотечный статистический стандарт будет подготовлен в 1970 г. Также будет осуществлена международная статистика книг и периодок. Надеемся, что конечная реализация этих стандартов будет подвинуть дело нормализации статистик на национальном уровне.

Стандартизация библиотечных зданий, *оборудований*, в первую очередь в экономическом отношении, благоприятна для библиотек: обменность здесь не играет никакой роль. Этим объясняется, что на этой области еще ничего не случилось на международном уровне. Международная библиотечно-строительная конференция социалистических стран являлась одиноким форумом где занимались — кроме строительных и оборудовательных тем — с проблемами реставрации, с проблемами хранительных библиотек, с факторами определяющими емкости зданий, с функциональными и эстетическими вопросами внутреннего пространства зданий.

Уже во многих странах стандартизировали библиотечные оборудования на национальном уровне. Прежде всего, каталожные шкафы и ящики были нормализованы а также книжные и журнальные полки, но и находятся другие нормы для других библиотечных мебель. Быстрое развитие техники микрофильмов подняло вопрос нормализацию хранения микрофильмов и многие страны уже готовили стандарты. По нашему, стандартизация строительства библиотек и библиотечных оборудований должна была развивать дальше на национальном уровне. Только комиссии одних стран могли бы разрешать этот вопрос наилучше.